

N:o 43.

Af herr greve **H. E. G. Hamilton**, om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om framläggande af förslag till ändring i lagstiftningen rörande äkta makars inbördes egendomsförhållanden.

År 1884 aflät Riksdagen till Kongl. Maj:t en skrifvelse om framläggande af förslag till vissa ändringar och tillägg i gällande lagstiftning angående äkta makars inbördes egendomsförhållanden.

I denna skrifvelse anföres, huru som Riksdagen, efter sorgfällig pröfning af hithörande förhållanden, kommit till den åsigt, att nu gällande lagstiftning bör ändras till öfverensstämmelse med vissa grunder, hvilka i skrifvelsen angifvas sålunda:

1:o) I den fasta egendom i stad, eller å stadens mark, som hustru före eller under äktenskapet ärft, eller förut förvärfvt, må mannen ej ega giftorätt, hvadan sådan rätt icke heller bör tillkomma hustrun i mannens lika beskaffade egendom, dock att all årlig ränta och afrad af dylik egendom varder under lösören räknad.

2:o) Gift qvinna bör berättigas att sjelf förvalta den egendom, som är henne enskildt tillhörig, utan att behöfva genom äktenskapsförord förbehålla sig sådan rätt.

3:o) Mannen må icke hafva magt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta egendom å landet eller jord och hus i staden.

4:o) Hustrun bör ej vara skyldig att med sin enskilda egendom svara för gäld, som mannen under äktenskapet åsamkat boet, derest hon icke sig dertill uttryckligen förbundit.

5:o) Derest under äktenskapet mannen i andra fall, än det i 11 kap. 5 § giftermålsbalken omförmälda, till nytta ensamt för sig sjelf användt makarnes gemensamma egendom i boet, skall jemväl sådant vid delning eller arfskifte å hans lott räknas; börande motsvarande lagbestämmelse gälla för hustru, som under äktenskapet med dylik egendom guldit sin enskilda gäld eller eljest obehörigen beredt sig enskild fördel.

Hvad Riksdagen sålunda påyrkat vann så till vida Kongl. Maj:ts bifall, att Kongl. Maj:t den 30 augusti 1884 uppdrog åt nya lagberedningen att afgifva förslag till de förändrade bestämmelser angående äkta makars inbördes egendomsförhållanden, hvartill Riksdagens skrifvelse kunde föranleda. Lagberedningen afgaf ock sedermera den 1 juli 1886 förslag i ämnet, fotadt på de af Riksdagen godkända grunder, hvarvid lagberedningen bland annat framhöll, att vigten af de skäl, som blifvit för Riksdagens yrkanden anförda, icke kunde ur erfarenhetens synpunkt bestridas. Öfver lagberedningens förslag afgaf högsta domstolen utlåtande den 15 november 1888.

Då ärendet derefter å nyo föredrogs inför Kongl. Maj:t den 31 december 1891, fann Kongl. Maj:t emellertid, enligt hvad nyligen förports, det sålunda verkställda lagstiftningsarbetet icke böra läggas till grund för någon framställning till Riksdagen, utan uppdrag åt lagberedningen att utarbeta förslag till ändring i gällande bestämmelser angående boskilnad och dermed sammanhängande lagstadganden, som kunde finnas erforderliga i syfte att dels lättare tillfalle till vinnande af boskilnad måtte beredas hustru, dels hustrus eller enkas betalningsansvarighet för gäld, som mannen ensam ådragit det gemensamma boet, måtte inskränkas eller undanrödjäs.

Kongl. Maj:t har sålunda visserligen lika med Riksdagen funnit en reform på nu ifrågavarande område af behovet påkallad, men deremot ansett denna reform böra gå i en helt annan riktning än den, för hvilken Riksdagen uttalat sig och i hvilken lagberedningens ofvannämnda, på Kongl. Maj:ts befallning framlagda förslag utarbetats.

Hvilken åsigt man nu än må hysa om ändamålsenligheten af detta Kongl. Maj:ts beslut, synes det dock icke kunna leda till något i praktiskt hänseende önskvärdt resultat, derest man för närvarande skulle påyrka ett uttalande från Riksdagens sida rörande de delar af lagstiftningen, hvilka direkt beröras af lagberedningens nya uppdrag, utan torde dermed under alla förhållanden böra anstå, till dess frukterna af detta lagstiftningsarbete föreligga. Ett annat förhållande synes deremot ega rum i fråga om de två punkter i 1884 års riksdagsskrifvelse,

hvilka beröra helt andra områden än det, inom hvilket lagberedningen nu fått sig förelagdt att arbeta, nemligen yrkandena att giftorätt i stadsfastighet i vissa fall icke vidare skall ega rum, samt att mannen ej må ega rätt att utan hustruns särskilda medgifvande föryttra eller förpanta boets fasta egendom. Bestämmelser härom kunna uppenbarligen meddelas, utan afseende å hvad Riksdagen en gång kommer att besluta med anledning af lagberedningens blifvande förslag. Emellertid kan det icke ifrågasättas, att Riksdagen nu utan vidare skulle för sin del antaga det förslag till ändrad lydelse af de nuvarande stadgandena i giftermålsbalkens 10 kap. § 2 och 11 kap. § 1, hvilka återfinnas i lagberedningens utlåtande af den 1 juli 1886, enär ett genomförande af dessa båda förslag uppenbarligen påkallar åtskilliga ändringar af andra delar af sistnämnda kapitel, hvilka delar dock på det närmaste beröras af det lagstiftningsarbete, som nu anförtratts åt lagberedningen. Å andra sidan synes det, just med hänsyn till sistberörda omständighet, vara mindre ändamålsenligt, att lagberedningen nu utarbetar ett förslag till ändring af 11 kapitlets stadganden, utan att dervid taga hänsyn till Riksdagens år 1884 aflåtna skrifvelse, i vidare mån än som kan föranledas af föreskriften, att lagberedningens förslag skall innehålla bestämmelser, hvarigenom hustrus eller enkas betalningsansvarighet för gäld, som mannen ensam ådragit det gemensamma boet, inskränkes eller undanröjdes. Ty häraf kan uppenbarligen följa, att, äfven om Riksdagen i öfrigt anser det på lagberedningens arbete grundade förslaget ändamålsenligt, Riksdagen likväl finner sig förhindrad att godkänna detsamma förr än det ännu en tredje gång af lagberedningen omarbetats med tagen hänsyn till Riksdagens uttalade önskan i fråga om giftorätten i stadsfastighet och mannens befogenhet att föryttra eller förpanta egendom, hvari hustrun eger giftorätt. På grund häraf har jag, under förutsättning att Riksdagen fortfarande vidblifver sin en gång, efter omsorgsfull pröfning, angifna ståndpunkt, trott det ur flere synpunkter vara ändamålsenligt att ifrågasätta en utsträckning af det uppdrag, som nu lemnats lagberedningen, jemväl till utarbetandet af förslag i ofvan angifna syfte.

Beträffande förslaget att giftorätt icke vidare skulle ega rum i stadsfastighet, som den ena maken före eller under äktenskapet ärft eller förut förvärf, anföres i Riksdagens skrifvelse följande:

»En sådan bestämmelse upptogs så väl af lagkomitén som af lagberedningen uti de af dem angifna förslag till giftermålsbalk (7 kap.); och åberopar Riksdagen den motivering, som lagkomitén lemnade för sitt förslag härutinnan och hvilken var så lydande:

»Ehuru lagen förordnat, att gifterätt icke skall ega rum i ärfd jord å landet, eller i den, som endera maken före giftermålet der förvärfvat, har den likväl medgifvit gifterätt i all både ärfd och förvärfd fastighet i stad, utan åtskilnad om förvärfvandets skett före eller efter giftermålet. Lagstiftaren har utan tvifvel utgått från den synpunkt, att hus och tomt i städerna icke i allmänhet utgjorde borgarens redbaraste förmögenhet, men att deremot å landet, der näringssättet egentligen bestode i jordbruk, fastigheten eller jorden vore brukarens förnämsta egendom, som således åt honom eller hans släkt borde förvaras. I fråga om gifterätt emellan makar har dock komitén vid ämnets närmare granskning icke kunnat godkänna denna skilnad. När bolaget emellan makarne uppkommer, är det icke egentligen sjelfva de ömse-sidiga insatserna, som böra sammanblandas, utan det är förkofringen eller hvad under äktenskapet förvärfvas, som skall utgöra det samfälda boet. Man skulle kunna lämpa detta förhållande äfven till penningar eller annan lös egendom, som hvardera sidan vid äktenskapets början medförde, om det gäfves en möjlighet att med säkerhet urskilja beloppet deraf; men hvad angår fast egendom, vare sig å landet eller i stad, så kan för detta urskiljande ingen svårighet möta. Då man följaktligen måste låta ankomma på de bestämda formaliteter, under hvilka förord ega rum, huru vida hvad af hvardera maken enskildt i lös egendom införes må kunna från samfälligheten afsöndras, är man deremot oförhindrad att bibehålla det ursprungliga förhållandet makarne emellan i afseende på fastighet. Genom det att man undantager viss egendom från samfälligheten, afskär man alla anspråk af ena makens skyldemän på sådan egendom tillhörig den andra. Utan att misskänna makarnes egen böjelse att med hvarandra dela sin förmögenhet eller att gemensamt bibehålla den åt sina barn, bör man likväl betänka, att de svårligen med likgiltighet skulle kunna föreställa sig möjligheten, att deras egendom kunde omedelbarligen frångå dem sjelfva, för att öfverflyttas till personer i en annan släkt.

Då de nu anförda skäl gälla lika för fast egendom i stad och på landet, har komitén med afseende derå stadgat ett lika förhållande samt ansett tillräckligt utrymme vara lemnadt åt makarnes inbördes välvilja, när dem blifvit tillåtet att efter eget behag medelst förord eller testamente gifva hvarannan del i all deras egendom och att för åtnjutande deraf sjelfve utstaka villkoren.»

Riksdagen vill endast härtill lägga, att, om det redan i och för sig måste vara önskligt, att all fastighet, vare sig å landet eller i stad, i civilrättsligt hänseende varder likställd, det nu torde vara desto mera

påkalladt att låta den endainämnda hänseende ännu qvarstående skilnad falla, som inga skäl längre torde kunna anföras för dess bibehållande.»

I fråga åter om förslaget att inskränka mannens befogenhet att utan hustruns medgifvande föryttra eller förpanta boets fasta egendom, heter det i samma skrifvelse:

»En sådan föreskrift skulle i Riksdagens tanke vara egnad att i många fall förekomma lättsinniga köpe-, förpantnings- eller bytesaftal om fast egendom, som samfäldt tillhörde båda makarne, och dymedelst åt boet och barnen rädda sådan egendom. Då derjemte makarne, åtminstone i allmänhet hafva lika lott i fast egendom, hvari giftorätt eger rum, synes det ock vara af billighet och rättvisa mot hustrun påkalladt, det äfven hon får hafva sitt ord med vid sådana aftal om samfäld fast egendom, som här ofvan nämnts. I allmänhet lär ej heller vid ingåendet af dylika aftal någon svårighet möta att inhemta hustruns samtycke, och åtminstone torde en sådan svårighet ytterst sällan vara ööfvervinnelig.»

De anmärkningar mot dessa båda förslag, hvilka framstälts inom högsta domstolen, synas, der de icke utgått från en från Riksdagens principiellt afvikande uppfattning om lämpligaste sättet att ordna egendomsförhållandena inom äktenskapet, mera afse förslagens formulering än deras innebörd, och torde därför vid en förnyad omarbetning kunna undvikas, derest de befinnas befogade, särskildt om lagberedningen erhåller full frihet att ur förslagen draga alla nödiga konsekvenser.

Till äfventyrs skulle, mot hvad jag sålunda ansett mig böra föreslå, kunna invändas, att äfven om lagberedningens uppdrag utvidgas på nu angifna sätt, lagstiftningsarbetet likväl lemnar åtskilliga bland de mest öfverklagade missförhållandena oberörda; och att det på grund häraf kunde sättas i fråga, om man ej, i stället för att syssla med partiella reformer, borde i ett sammanhang underkasta hela vår lagstiftning om egendomsförhållandena inom äktenskapet och hvad dermed står i samband en grundlig revision. Härtill vill jag endast anmärka, att en sådan mera omfattande revision åtminstone tillsvidare undanskjutits genom Kongl. Maj:ts den 31 december 1891 fattade beslut, samt att det, särskildt under sådana förhållanden, dock ingalunda kan anses ovigtigt, derest i lagstiftningen inrymmas stadganden, hvilka, såsom de nu ifrågasatta, innebära ett erkännande af två så viktiga grundsatser, som att äktenskapet icke bör onödigtvis rubba förut bestående eganderättsförhållanden, och att hustrun bör ega ett ord med

i laget, då det gäller förmögenhetstransaktioner, hvilka kunna sätta familjens hela ekonomiska existens på spel.

På nu anförda skäl får jag alltså hemställa,

att Riksdagen må i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, att Kongl. Maj:t ville, i sammanhang med det förslag till ändring af boskildningsförordningen m. m., om hvars utarbetande Kongl. Maj:t fattat beslut den 31 december 1891, låta utarbета och för Riksdagen framlägga förslag till sådan ändring af lagstiftningen rörande äkta makars inbördes egendomsförhållanden, att, på sätt Riksdagen uti skrifvelse i ämnet den 7 maj 1884 ifrågasatt, giftorätt icke må ega rum i den fasta egendom i stad eller å stadens mark, som den ena maken före eller under äktenskapet ärfvt eller förut förvärfvt, samt att mannen icke må hafva magt att utan hustruns samtycke bortskifta, förpanta eller sälja boets fasta egendom å landet eller jord och hus i staden, äfvensom till de ändringar af lagstiftningen i öfrigt, hvilka häraf finnas påkallade.

Om remiss till lagutskottet anhålles.

Stockholm den 27 januari 1892.

Hugo E. G. Hamilton.
